

MĂSURI DE RESTRUCTURARE A SECTORULUI DE BOVINE LA ETAPA DE POST-PRIVATIZARE

Tudor BAJURA, PhD, Professor,
Institutul Național de Cercetari Economice
Academia de Studii Economice din Moldova
E-mail: bajuraiefs@rambler.ru
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0126-8386>

Svetlana GANDACOVA, cercetător,
Institutul Național de Cercetari Economice
Academia de Studii Economice din Moldova
E-mail: smsgandacov@mail.ru
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8141-9089>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.I.2024.18.18>

***Abstract.** Although the process of mass privatization of the agricultural sector in the Republic of Moldova was completed almost a quarter of a century ago (summer of 2000) along with a whole series of positive results, even to this day some essential shortcomings can be highlighted of the applied reformation scenario. We are considering the domestic cattle sector, which was practically destroyed by the privatization procedure and shows no sign of rehabilitation in the entire period of the post-privatization years. At the same time, in order to become a member of the European Union, the Republic of Moldova, like any other European country, must demonstrate the existence of a competitive economy in the most important areas of economic activity, including the livestock sector of domestic agriculture. Along with the analysis and permanent evaluations of the state of work in the aforementioned field, the purpose of the research is the development and practical application of appropriate measures to align with modern European standards and practices, which is also the main purpose of this article. Scientific methods of investigation, including methods of logical analysis, comparison, qualitative and quantitative methods, document and data analysis, critical analysis of materials on the research topic, statistical processing of official data, graph method, served as the methodological basis of the research. the method of tables, induction, deduction, scientific observation, the method of relative quantities, etc. As the relevant results obtained, it should be emphasized the fact of the development of a new scenario for the restructuring of the autochthonous branch of large horned cattle on the basis of which in a relatively short period of time it will be possible to restore the cattle branch at least to its level before the reformation.*

Keywords: Large horned cattle, milking cow herd, cow farm, dairy products, energy value, economic efficiency

JEL: Q 11, Q 13, Q 14

UDC: 338.432(478)

Introducere. Cu toate că procesul de privatizare în masă a sectorului agricol din Republica Moldova s-a finalizat aproape un sfert de secol în urmă (vara anului 2000) alături de un șir întreg de rezultate pozitive chiar și până în prezent, pot fi evidențiate unele neajunsuri esențiale ale scenariului aplicat de reformare. Se are în vedere sectorul autohton de bovine, care a fost practic distrus prin procedura de privatizare și nu manifestă nici un semn de reabilitare în toată perioada anilor de post privatizare. Totodată, pentru a deveni membru Uniunii Europene Republica Moldova, ca și orice altă țară europeană, trebuie să manifestă existența unei economii concurențiale în domeniile cele mai principale de activitate economică, inclusiv, în sectorul menționat anterior al agriculturii autohtone care, la ziua de astăzi, practic a încetat funcționarea sa. Drept consecință, o bună parte a produselor de lapte și de carne de vite cornute mari sunt importate în țară, spațiul rural al Republicii Moldova rămânând fără mii și mii de locuri de muncă cu ciclul anual de producție, plasate nemijlocit la locul de trai al țăranilor, cu salarii decente etc.

Deși în ultimii ani numărul vacilor mulgătoare din țară a scăzut constant cu aproximativ 10.000 de capete anual, această problemă nu primește suficientă atenție în literatura de specialitate. În același timp, subvențiile oferite de stat, deși existente, sunt fragmentate excesiv (sub formă de alocații pe cap de animal, pe litru de lapte etc.) și nu reușesc să genereze o schimbare semnificativă în situație.

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Deși în ultimii ani numărul vacilor mulgătoare din țară a scăzut constant cu aproximativ 10 mii de capete anual, importanța acestei probleme nu găsește reflectare adecvată în literatura de specialitate. La rândul său subsidiile statului, chiar dacă există, poartă în caracter excesiv parcelarizat (sub forma de dotații la un cap de animal, la un litru de lapte etc.) și nu poate schimba esențial situația. Conform unei publicații, elaborate în cadrul Academiei de Studii Economice a Moldovei, de exemplu "... consumul anual de carne în calcul la un om în Republica Moldova în anul 2002 a constituit numai 20 kg sau de cinci ori mai puțin decât în UE și de 4 ori mai puțin decât a fost consumat în anul 1990" (Сакович В.А., 2020). De atunci, creșterile nesemnificative ale consumului acestor produse, deși au avut loc, s-au datorat în principal importurilor, inclusiv celor ilicite, atât de materii prime, cât și de produse finite, gata pentru consum.

Metode principale de cercetare. În calitate de baza metodologică a cercetărilor au fost utilizate metodele științifice de investigație, inclusiv metodele de analiză logică, comparație, metodele calitative și cantitative, precum și analiza documentelor și a datelor, analiza critică a materialelor pe tema cercetării, prelucrarea statistică a datelor oficiale, metoda graficelor, metoda tabelelor, observarea științifică, metoda mărimilor relative etc.

Rezultatele obținute și discuții. La aproape un sfert de secol de la încheierea procesului de privatizare în masă a terenurilor agricole și a altor active investiționale, se poate constata că principalul rezultat pozitiv al acestui proces este creșterea

semnificativă a productivității muncii în sectorul agricol al Republicii Moldova. Această evoluție a fost posibilă datorită reformelor economice care au stimulat modernizarea tehnologică, eficientizarea managementului agricol și atragerea investițiilor. De asemenea, privatizarea a încurajat inițiativa individuale și dezvoltarea unor noi forme de organizare agricolă, contribuind astfel la îmbunătățirea competitivității sectorului la nivel național și internațional. Dacă, în medie, în perioada 1996-2000 (înainte de finalizarea procesului de privatizare), în sectorul agrar erau ocupate stabil 727,4 mii de persoane, în ultimii cinci ani ai acestui secol, 2019-2023, numărul lor a scăzut la 183 de mii, adică aproape de patru ori. Astfel, peste 544,4 mii de persoane au părăsit sectorul agricol, găsimu-și locuri de muncă în alte ramuri ale economiei naționale sau în afara hotarelor țării.

Evident, reducerea atât de radicală a numărului forței de muncă într-o perioadă relativ scurtă de timp a avut un impact semnificativ asupra structurii agriculturii autohtone, influențând-o atât în mod pozitiv, cât și negativ. Conform cercetărilor efectuate, cele mai mari consecințe negative ale scenariului de reformare din ultimele aproape 25 de ani s-au manifestat în sectorul creșterii vitelor cornute mari din Republica Moldova. Această ramură a fost afectată în mod deosebit, înregistrând o scădere semnificativă a producției și a numărului de animale, ceea ce a influențat negativ competitivitatea și sustenabilitatea sectorului.

Rezultatele evaluărilor obiective sunt uluitoare, atât în formă, cât și în conținut, și se manifestă în ambele dimensiuni – atât naturală, cât și economică, reflectată în termeni financiari. Impactul negativ, exprimat în cifre concrete, este evident în forma digitală și grafică a distrugerilor și pagubelor înregistrate, fiind detaliat în tabelele și graficele ce urmează. Acestea oferă o imagine clară asupra dimensiunilor pierderilor suferite, evidențiind amploarea declinului în sectorul analizat.

Tabelul 1. Dinamica efectivului de bovine în gospodăriile de toate categoriile
(la începutul anului, mii capete)

	Anii								a. 2023 în % către a. 2000
	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	
Bovine	423	331	216	191	124	109	104	102	24,1
din care, vaci	275	231	154	130	81	71	68	67	24,4

Sursa: elaborat de autorii în baza evaluărilor de tip expert

Atât datele din Tabelul 1, cât și reprezentarea grafică din Figura 1. reflectă clar și fără echivoc declinul constant al numărului total de bovine în toate formele de gospodărire, precum și al vacilor, pe parcursul întregii perioade de postprivatizare. Această tendință descrescătoare evidențiază dificultățile cu care se confruntă sectorul creșterii bovinelor, subliniind impactul negativ al schimbărilor structurale din agricultură după privatizare.

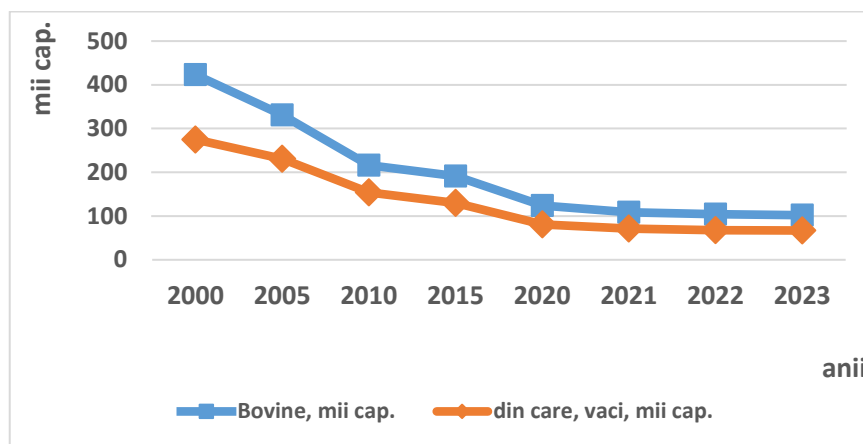

Figura 1. Reflectarea grafică a numărului de vite cornute mari în agricultura Republicii Moldova în perioada anilor de postprivatizare
Sursa: elaborat de autorii în baza evaluărilor de tip expert

Este important de specificat că, în perioada sus menționată, autoritățile locale și centrale au întreprins măsuri neordinare pentru stimularea producătorilor agricoli autohtoni în vederea dezvoltării sectorului bovin. Cu toate acestea, din păcate, aceste eforturi nu au produs rezultatele dorite. Drept consecință, s-a constatat că întreținerea unei vaci mulgătoare într-o gospodărie țărăneasă, chiar și cu subvenții considerabile din partea statului, nu reprezintă o soluție viabilă pentru rezolvarea problemei. Deficitul de lapte de vacă din țară a devenit atât de grav, încât nu doar multe gospodării țărănești au fost împinse către faliment, dar și fabricile de prelucrare a laptelui.

Faptul că, după finalizarea perioadei de reformă agricolă (vara anului 2000), majoritatea covârșitoare a bovinelor rămase în agricultura Moldovei aparțin gospodăriilor casnice auxiliare a generat o situație critică. Aceste animale au fost practic lipsite de principalele componente de furaj, cum ar fi silozul, senajul (fânajul) și alte resurse esențiale pentru hrănire. Ca o consecință directă a acestor deficiențe, nu doar numărul bovinelor, ci și productivitatea acestora a înregistrat și continuă să înregistreze o scădere constantă (conform datelor din Tabelul 2 și Figura 2).

Tabelul 2. Dinamica volumului de producție a principalelor produse a sectorului de bovine (mii tone)

	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	a. 2022 în % către a. 2000
Carne de vită și viței (în greutate după sacrificare)	18,0	15,6	10,2	8,4	8,3	7,3	10,0	55,6
Lapte de vacă	589,0	634	554,1	479,5	290,5	264,9	240,4	40,8

Sursa: elaborat de autorii în baza evaluărilor de tip expert

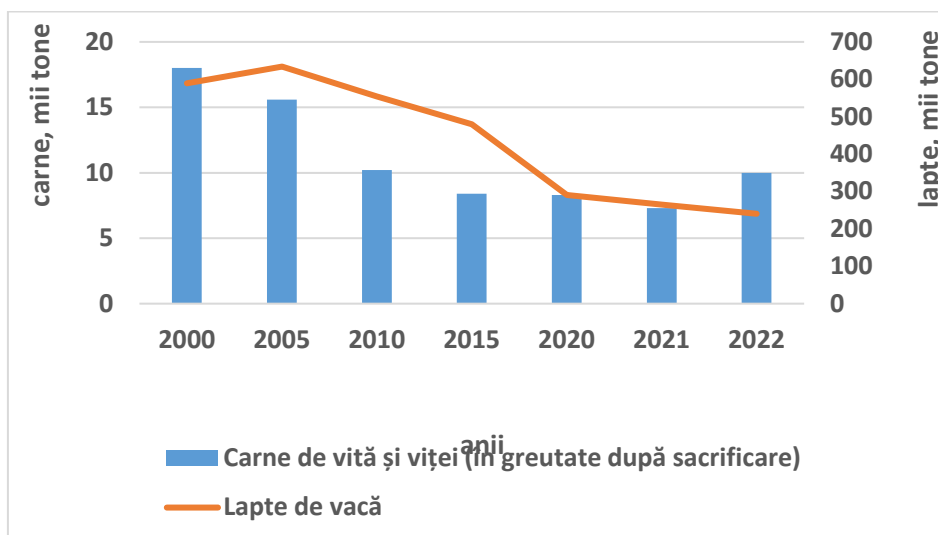

Figura 2. **Dinamica descreșterii volumelor de producție în cadrul sectorului de bovine**
Sursa: elaborată de autori în baza evaluărilor de tip expert

Aceste tendințe, evident, nu sunt în concordanță cu angajamentele Republicii Moldova în cadrul procesului de preaderare la Uniunea Europeană. Mai mult decât atât, chiar și în absența acestor angajamente, agricultura Republicii Moldova, în special sectorul creșterii bovinelor, necesită o nouă restructurare. De această dată, însă, nu este vorba de schimbarea formelor de proprietate sau a modului de organizare a producției, ci de o reorientare strategică menită să obțină rezultate pozitive și sustenabile.

Esența problemei constă în faptul că, din totalul de 18 grupe de produse alimentare, 4 grupe sunt bazate pe produse provenite din sectorul bovin. Mai mult ca atât, din punct de vedere energetic, acest sector reprezintă principala sursă de energie sub formă de produse alimentare animale. Conform datelor din Tabelul 3, rația optimă de hrană a unui consumator mediu statistic este constituită în proporție de 12,3% din produse ale acestui sector, precum untul, brânza, laptele, alte lactate și carnea de vită. Exprimată în prețuri de piață, ponderea acestor produse este și mai ridicată, ajungând la 27,5%.

**Tabelul 3. Componența normată a coșului optim de consum
în calcul la o persoană*
la data de 01.06.2024**

Denumirea produselor	Utilizarea lunară				Utilizarea anuală			Prețul de piață, lei/1000 Kcal
	Cantitatea, kg	Cantitatea de Kcalorii în produsul utilizat, total	Costul unității, lei/kg	Costul total pe lună, lei	Cantitatea, kg	Valoarea a produse lor în kcalorii	Prețul produse lor pentru un an, lei	
Unt	0,6	4488	202,5	121,50	7,2	53856	1458	27,07
Brânză	0,7	1620	210	147	8,4	19440	1764	90,74
Lapte și alte lactate	7,5	4200	21	157,50	90	50400	1890	37,50
Carne de vită	1,5	3270	137	205,50	18	39240	2466	62,84
Carne de porc	1,8	6426	110,45	198,81	21,6	77112	2385,72	30,94
Carne de pasăre	1,5	3600	57,5	86,25	18	43200	1035	23,96
Pește	1,5	1650	85	127,50	18	19800	1530	77,27
Ouă de pasăre	0,8	1400	32	25,60	9,6	16800	307,20	18,29
Alte produse animaliere	1,8	4500	153,38	276,08	21,6	54000	3313,01	61,35
Total produse animaliere	x	31154	X	1345,74	x	373848	16148,93	43,20
Pâine	15	34950	17	255	180	419400	3060	7,30
Crupe	2,23	6852,5	23,15	51,62	26,7	82230	619,49	7,53
Macaroane	1,5	4500	36,5	54,75	18	54000	657	12,17
Ulei vegetal	0,75	6743	35	26,25	9	80916	315	3,89
Zahăr	1,5	5610	24	36	18	67320	432	6,42
Legume și bostănoase	9	3150	24,9	224,10	108	37800	2689,20	71,14
Cartofi	5	4000	12	60	60	48000	720	15,00
Fructe și pomușoare	7,5	3420	40	300	90	41040	3600	87,72
Alte produse fitotehnice (fasole, năut etc.)	3,425	10387,5	31	106,18	28,8	87346	1274,10	14,59
Total produse fitotehnice	x	79613	x	1113,90	x	918052	13366,79	14,56
Total general	x	110767	x	2459,64	x	1291900	29515,72	22,85

* Sursa: elaborat de autorii în baza evaluărilor de tip expert

Având în vedere valoarea energetică și economică a produselor finale gata pentru consum, țările din Europa de Vest acordă o atenție deosebită dezvoltării continue a sectorului bovin. Un exemplu remarcabil este Olanda, adesea numită

„Superstat agricol”. Conform datelor de la începutul anului 2020, agricultura olandeză includea peste 3,721 milioane de bovine, ceea ce reprezintă aproximativ un animal la fiecare 0,90 hectare de teren. Dintr-o altă perspectivă, un singur cap de bovină în Olanda este destinat să alimenteze, în medie, 4,6 persoane din populația totală a țării.

Pentru a face o comparație, se poate observa că, în Republica Moldova, suprafața medie de teren necesară pentru un cap de animal este, conform datelor din 2023, de 33,1 hectare, ceea ce reprezintă de 36,8 ori mai mult decât în Olanda. În plus, în Olanda, un cap de bovină hrănește, în medie, 4,6 persoane, în timp ce în Republica Moldova această cifră ajunge la 26,3 persoane (calculată în funcție de vârstă, gen etc.), ceea ce înseamnă de 5,7 ori mai mult. Aceste statistici subliniază provocările cu care se confruntă sectorul agricol din Republica Moldova în comparație cu cel olandez.

Este evident că corelațiile și proporțiile menționate subliniază în mod clar starea dezastruoasă a sectorului autohton de creștere a vitelor cornute mari și evidențiază necesitatea urgentă de a implementa măsuri de restructurare. Totuși, este important de remarcat că o situație aproape analogică a existat și înainte de privatizare. În perioada postprivatizare, însă, această problemă s-a agravat radical și nu poate fi corectată prin aplicarea unor măsuri ordinare și pasive, cum ar fi, subvențiile pentru un litru de lapte, un kilogram de carne sau la un cap de animal etc.

Este esențial să se ia în considerare că funcționarea cu succes a sectorului de creștere a vitelor cornute mari se bazează pe formarea unui complex optim care să asigure utilizarea eficientă și rațională a următoarelor elemente:

- forța de muncă calificată;
- o suprafață adecvată de teren agricol și o structură optimă a furajelor, suficientă pentru alimentația animalelor;
- construcții capitale și utilaje moderne;
- șeptelului de animale cu înalt nivel de productivitate, pieței adecvate și stabile de desfacere a produselor respective etc.

O soluție eficientă pentru problema în cauză ar fi implementarea practică a unui proiect investițional dezvoltat de un grup de experți autohtoni în colaborare cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și Federația Națională a Fermierilor din Moldova, proiect inițiat încă din anul 2009 (T. Bajura, V. Doga, 2009). Această inițiativă ar putea aduce o contribuție semnificativă la revitalizarea sectorului și la îmbunătățirea condițiilor de producție în creșterea vitelor cornute mari.

Varianta de bază a fermei – model din acest proiect este concepută pentru a găzdui 20 de vaci mulgătoare și 24 de capete de tineret pentru reproducție (un modul). În funcție de posibilitățile investitorului, dimensiunea fermei poate varia, putând include 10, 20, 40, 60, 80, 100 sau mai multe vaci mulgătoare, împreună cu tineretul corespunzător pentru reproducție. Folosind datele din Tabelul nr. 4, putem calcula dimensiunea fermei și volumul producției anuale, atât în ceea ce privește laptele, cât și carnea în greutate vie (Bajura, Doga, 2009). Aceste estimări vor ajuta la evaluarea fezabilității și sustenabilității proiectului.

Este important de menționat că în cadrul proiectului sus menționat anterior sunt prevăzute utilizarea „...tehnologiilor performante pentru producerea laptelui, un sistem științific bine argumentat pentru producerea furajelor, un sistem modern de muls mecanizat, întreținerea fără legătură a vacilor, prelucrarea primară (răcirea) a laptelui, mecanizarea proceselor tehnologice, sporirea productivității muncii și creșterea productivității animalelor” (Bajura, Doga, 2009). Cu toate aceste caracteristici atrăgătoare, proiectul nu a reușit să devină un mecanism eficient pentru rezolvarea problemei în cauză în cei 15 ani de la apariția sa. Conform datelor din Tabelul 1, numărul total de bovine a scăzut în perioada anilor 2010-2023 de la 216.000 capete în anul 2010 la 102.000 capete, ceea ce reprezintă o scădere de 2,12 ori. În același interval, numărul vacilor mulgătoare a scăzut de la 154.000 la 67.000 capete, adică de 2,30 ori. Aceste date evidențiază necesitatea urgentă de revizuire și ajustare a strategiilor aplicate în sectorul bovin.

De asemenea, suprafețele dedicate plantelor de nutreț au scăzut aproximativ în aceeași proporție, ceea ce a condus la o reducere semnificativă a volumelor absolute de furaje disponibile. Este important de remarcat și pierderea anuală atât a fondului genetic de animale, cât și a specialiștilor cu înaltă calificare în acest domeniu. Aceste pierderi afectează grav capacitatea sectorului de a se dezvolta și de a răspunde cerințelor pieței.

Tabelul 4. Normative privind calculul efectivului și volumului producției

	Specificare	Mărimea fermei, vaci		
		10	20	40
1.	Perioada între fătări, zile	365	365	365
2.	Se vor obține viței anual, capete	10	20	40
	inclusiv viței de la vaci, capete	8	16	32
	viței de la primipare	2	4	8
3.	Anual se vor crește junci pentru înnoirea cirezii	2	5	10
4.	Rebutarea vacilor adulte, capete	2	5	10
5.	Producția anuală de lapte la o vacă, kg	5000	5500	6000
6.	Producția anuală de lapte, tone	50	110	240
7.	Consumul specific de furaje (un. nutritive / kg lapte)	1,25	1,20	1,15
8.	Necesarul de furaje pentru producția laptelui, unități nutritive, tone	62,5	132	276
9.	Greutatea medie corporală a unei vaci adulte, kg	500	550	600
10.	Efectivul tineretului, în medie pe an capete:	11,56	23,12	46,24
	inclusiv de la naștere până la 30 zile	0,98	1,96	3,92
	de la 30 zile până la 6 luni ¹	2,87	5,74	11,48
	de la 6 până la 12 luni	3,45	6,90	13,80
	de la 12 până la 17 luni	2,05	4,10	8,20
	de la 17 până la 26 luni	2,21	4,42	8,84
11.	Tineret pentru reproducție	12	24	48

12.	Realizarea vițelor la vârsta de 12 luni, capete	2	4	6
	Cu greutatea vie totală, kg	520	1040	1560
13.	Realizarea vițelor la vârsta de 17 luni, capete	1	2	4
	Cu greutatea vie totală, kg	360	740	1480
14.	Realizarea vacilor adulte rebutate, capete	2	4	10
	Cu greutatea vie totală, kg	1000	2000	5500
15.	Realizarea tăurașilor la vârsta de 30 zile	5	10	20
	Greutatea corporală a tăurașilor, kg	250	500	1000
	Adaos total în greutate, kg	75	150	300
16.	Producția de carne în greutate vie totală, kg	2130	4280	9540
	Inclusiv producția de carne de la tineret, kg	1130	2280	4540
17.	Greutatea corporală a vițelor, kg:			
	- la naștere	35	35	35
	- la vârsta de 6 luni	140	140	140
	- la vârsta de 12 luni	280	280	280
	- la vârsta de 16 luni (prima însămânțare a vițelor)	375	375	375
18.	Vârsta medie la însămânțarea vițelor, luni	17	17	17
19.	Longevitatea productivă, ani	5	5	5

¹ **Tăurașii până la vârsta de o lună după naștere se vor realiza pentru a fi crescuți la carne**

Sursa: elaborat de autorii în baza evaluărilor de tip expert

Concluzii și oferte. Din cele prezentate, reiese clar că modificarea relațiilor de proprietate, oricât de radicală ar fi, nu conduce automat la o creștere a volumelor de producție în toate ramurile și domeniile de activitate economică. Este important de subliniat că sectorul vitelor cornute mari, având o structură complexă și implicând cheltuieli investiționale considerabile, necesită un ciclu multianual de recuperare a capitalului investit. În aceste condiții, dezvoltarea eficientă și dinamică a acestui sector nu poate fi realizată în cadrul unei gospodării casnice auxiliare care deține o singură vacă și care nu beneficiază de furaje adecvate, chiar dacă este bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție.

Pentru a revitaliza acest sector important pentru dezvoltarea economică a țării, este necesară o abordare integrată care să includă investiții sustenabile, dezvoltarea infrastructurii și crearea unor condiții favorabile pentru producătorii agricoli.

La fel de important este și ajutorul, adesea denumit subsidii, din partea statului în acest sector agricol a avut mai multe deficiențe: în primul rând, a fost acordat cu mari întârzieri; în al doilea rând, valoarea acestuia a fost insuficientă, aproape simbolică; în al treilea rând, s-a manifestat sub o formă absolut pasivă și ineficientă. Aceste aspecte au limitat semnificativ impactul pozitiv pe care sprijinul guvernamental ar fi putut să-l aibă asupra dezvoltării sectorului vitelor cornute mari.

Unele explicații referitoare la fenomenele destructive din sectorul bovinelor, care nu sunt susținute de argumente științifice, sugerează că tendințele negative de dezvoltare a ramurii se datorează lipsei de piață de desfacere. Totuși, o analiză a volumelor de export și import pentru „animale vii și produse animale”, componenta principală a sectorului bovin, relevă o situație diferită. Astfel, în anul 2010, valoarea așa numită netto-export (exportul minus importul unora și acelorași produse) a constituit minus 67778,4 mii dol. SUA. În schimb, în anul 2022, acest indicator a ajuns la minus 235353,4 mii dol. SUA, ceea ce reprezintă o creștere de 3,5 ori.

Deci, concluzia nu poate să fie alta decât recunoașterea faptului reformării destructive a ramurii vitelor cornute mari pe parcursul efectuării procesului de privatizare a sectorului agrar în perioada anilor 1997-2000.

Cu scopul eliminării greșelilor, reflectate mai sus, este necesar de a elabora un scenariu nou, a reformării ramurii în cauză, componentele principale ale căruia sunt:

- selectarea în fiecare sat (comună) a cel puțin 4-5 persoane fizice (juridice), proprietarii de terenuri agricole proprii și/sau arendate pe un termen de lungă durată (cel puțin pentru perioada de recuperare a capitalului împrumutat), doritori de a înființa o fermă de vite cornute mari;
- trimiterea reprezentanților familiilor (firmelor) selectate la stagiere în țările vesteuropene pentru o perioadă cel puțin de 6 luni;
- selectarea utilajului (second hand) și șeptelului de animale care în perspectivă pot fi cumpărate și importate în țară cu scopul dezvoltării businessului propriu respectiv în Republica Moldova;
- ajutor financiar (subsidii) din partea statului la nivel de cel puțin 50 la sută din mărimea prețului de piață a utilajului (șeptelului de animale) respective.

În mod evident, ceea ce este menționat în acest articol reprezintă o schiță a scenariului de reabilitare pentru sectorul autohton de vite cornute mari. Formatul final al acestuia trebuie să fie coordonat cu serviciile competente referitoare la starea sanitar-veterinară a animalelor importate, evaluările specialiștilor din industria de procesare a laptelui și cu autoritățile de stat responsabile pentru alocarea subsidiilor. Privite în ansamblu, toate aceste elemente vor constitui un Program de Stat destinat reabilitării sectorului autohton de bovine în contextul actual de postprivatizare.

Notă: Articolul a fost elaborat în cadrul Subprogramului 030101 „Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană”, finanțare instituțională.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Bajura, T., Doga, V., Chilimar, S., Albu, I., & Cohanovschi, Gh. (2009). *Proiectele inovatoare pentru businessul mic și mijlociu în sectorul zootehnic*. Chișinău: IEFS.
- Bajura, T., & Gandacova, S. (2022). Securitatea alimentară a țării sub presiunea simultană a crizelor economice, pandemice și climatice. In: *Creșterea economică în condițiile globalizării: conferința internațională științifico-*

practică, 12-13 octombrie 2022 (Edția a 16-a, Vol. 1, pp. 280-284). Chișinău, Moldova: INCE. <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2022.16.1>

Stratan, A., Bajura, T., Lucașenco, E., Baltag, G., Romanciuc, A., Gandacova, S., Turețchi, V., Iașișin, T., Ceban, A., Bîcu, A., Bulatovici, C., & Lesnic, C. *Tarifele de costuri și normativele veniturilor nete în agricultură*: Ghid practic. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, 2022. <https://doi.org/10.36004/nier.2022.978-9975-3579-5-1>